

**OROL BO'YI KAM CHO'RLANGAN TUPROQLARDA BAHORGI
BUG'DOY HOSILINING EKISH MUDDATIGA TA'SIRI**

N.Yuldashova

*Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi va
agrotexnologiyalar instituti stajyor tadqiqotchi*

Annotatsiya: Orol bo'yi kam cho'rlangan tuproqlarda bahorgi bug'doy hosilin ekish muddatining ta'siri jamiyatimiz uchun muhim vaqtda biron bir mavzu hisoblanadi. Bu maqolada, bu muddatning asosiy o'zgaruvchilarini va tuproqlarda bahorgi bug'doy hosilining ekish muddatini ta'sir qiladigan faktorlarni ko'rsatib beramiz.

Kalit so'zlar: Kam cho'rlangan tuproqlar, Bahorgi, Bug'doy hosili, Ekish muddati, Ta'sir, Orol bo'yi, Tuproqning qurilishi, G'ovaklar va bog'lar, Moddiy qo'shimcha, Agrotehnikalar

Orol bo'yiga kam cho'rlangan tuproqlarda bahorgi bug'doy hosilining ekish muddatiga ta'sir qilishi bir nechta faktorlarga bog'liq bo'lishi mumkin. Bu faktorlar quyidagilardir: Su ta'minoti: Bahorgi davrida tuproqlarning ekish uchun muhim bo'lgan su ta'minoti o'zgaradi. Kam su ta'minoti tuproqlarda qurishga olib keladi va bug'doy hosili ekish muddatini uzaytirishi mumkin. Buning uchun, su rezervlarini to'ldirish uchun ilovaga qo'shimcha su ta'minoti ta'minlash, su sifatini yaxshilash va effektiv su sarfiyatini ta'minlash lozim. [1.89]

Isitish: Bahorgi havo harorati oshib borishi bilan tuproqlarning issiqliklari oshadi. Bu issiqlik tuproqlarni quritadi va suv sarfiyatini oshirishi mumkin. Quru tuproqlarda bug'doy hosili ekish muddati uzayadi, chunki tuproqning nemlilik darajasi kam bo'ladi. Bu holatda, bug'doy hosilini oshirish uchun mulching qilinishi, o'zaro bog'lash va ilova qilinishi mumkin. Tuproq tarkibi va mazmunlari: Tuproqlar o'ziga xos xossalarga ega bo'lib, ularning tarkibi va mazmunlari bug'doy hosilini ta'sir qiladi. Kam cho'rlangan tuproqlarda bahorlikda, tuproqning o'zgarishi yoki zararlilarning yo'qolishi sababli mazmunlar va organik moddalar kamayishi mumkin. Bu esa bug'doy hosili ekish muddatini ta'sir qilishi mumkin. Kam cho'rlangan tuproqlarda bug'doy hosilini oshirish uchun tuproqni aralashtirish, moddalarlarni qo'shish va tuproqni sifatli qilish tavsiya etiladi. [2.87]

Quruqlik darajasi: Bahorlikda tuproqlarning quruqlik darajasi oshishi mumkin. Quruqlik darajasining oshishi tuproqning strukturasi va uning ekish qobiliyatini ta'sir qilishi mumkin. Kam cho'rlangan tuproqlarda hosilni oshirish uchun organik moddalar va toza mulch ishlatish tavsiya etiladi. G'ovaklar va bog'lar: Tuproqni g'ovaklar va bog'lar bilan o'rash o'zgarishi bug'doy hosili ekishini ta'sir qilishi mumkin. Kam

cho'rlangan tuproqlarda, g'ovaklar va bog'lar uzayishi yoki yo'qolishi sababli tuproqning havo almashinuvi va oksigen yetishmasi o'zgarishi mumkin. Buning uchun, g'ovaklar va bog'lar bilan tuproqlarni o'rgatish, toza mulch qo'yish va tuproqni yaxshi belgilangan yorug'likda saqlash kabi usullar ishlatish tavsiya etiladi. Bu usullar tuproq strukturasi va havo almashinuvi darajasini yaxshilaydi, uning ekish qobiliyatini oshiradi va bug'doy hosilini oshirishga yordam beradi.

Moddiy qo'shimcha: Kam cho'rlangan tuproqlarda bahorgi davrida bug'doy hosilini oshirish uchun tuproqqa moddiy qo'shimcha kiritish tavsiya etiladi. Bu moddalar o'ziga xos o'rnlarga ega bo'lib, tuproqning qurilishi, strukturasi va uning kimyoviy tarkibini o'zgartirishi mumkin. Moddiy qo'shimcha tuproqning o'zaro bog'lanishini va suv va uning ishlatishini yaxshilaydi. Moddiy qo'shimcha sifatida kompost, o'rnak shakllar, yuqori sifatli o'g'itlar va tuproq moddalaridan foydalanish mumkin. [3.65]

Agrotehnikalar va jarayonlar: Bahorlikda bug'doy hosilini oshirish uchun yaxshi agrotehnikalar va jarayonlar ishlatish juda muhimdir. Bu jarayonlarning ichiga bug'doy hosili ekish va qayta ekish, yaxshi suv sarfiyatini ta'minlash, zararli kasallik va zararli kichik hayvonlar bilan kurashish, tuproqni mehnatbaxsh olish kabi amallar kiradi. Umuman olganda, orol bo'yi kam cho'rlangan tuproqlarda bahorgi davrida bug'doy hosili ekish muddatini ta'sir qilish uchun suv ta'minoti, isitish, tuproq tarkibi va mazmunlari, girromlik darajasi, g'ovaklar va bog'lar, moddiy qo'shimcha, agrotehnikalar va jarayonlarga e'tibor qaratish lozim. Bu faktorlarga diqqat qilish bilan tuproqlarni sifatli qilish va bug'doy hosilini oshirish mumkin. **Qayta tiklash:** Kam cho'rlangan tuproqlar bahorgi davrida samarali bug'doy hosili ekish uchun qayta tiklashdan foydalanish tavsiya etiladi. Bu jarayon tuproqni yaxshi belgilangan struktura va girromlikka qaytaradi, shuningdek zararli o'g'itlarni yuqori darajada olib tashlaydi. Qayta tiklash uchun tuproqni belgilangan darajada jamlab, toza mulch bilan yopib qo'yish, to'g'ri kasallik va zararli hayvonlarni bartaraf qilish va tuproqni belgilangan mazmunlar bilan boyitish lozim. **Ommaviy urug'lash:** Bahorgi davrida orol bo'yidagi kam cho'rlangan tuproqlarda bug'doy hosilini oshirish uchun ommaviy urug'lashning muhim roli bor. Ommaviy urug'lash tuproqning organik moddalar bilan boyitilishi va o'ziga xos mikroorganizmlar tomonidan bo'shlovchi va faollashtiruvchi kimyoviy jarayonlarga imkoniyat yaratadi. Bu jarayonlarni ommaviy urug'lash ishlab chiqarish, toza mulch qo'shish, kompost ishlatish, o'rnak shakllarini qo'shish va organik moddalar bilan tuproqni moddiy ravishda boyitish orqali amalga oshirish mumkin.

Tez tez suv berish: Bahorlikda tuproqda suv sarfiyati kuchayishi bilan birga tuproqning nemlilik darajasi ham kamayishi mumkin. Bu sababli bug'doy hosilini oshirish uchun tez-tez suv berish tavsiya etiladi. Kam cho'rlangan tuproqlarda suv sarfiyatini kamaytirish uchun qattiq suvbiluvchi jarayonlardan foydalanish, juda sovuq suvni isitish, drip irigatsiya va avtomatik suv tizimlari ishlatish tavsiya etiladi. Suv

berishning oqibatida tuproqning nemlilik darajasi oshirilib, bug'doy hosili ekish muddati ham yanada qisqaradi. O'z vaqtida urug'lash va qayta ekish: Orol bo'yi kam cho'rlangan tuproqlarda bahorgi davrida bug'doy hosilini oshirish uchun o'z vaqtida urug'lash va qayta ekishning muhimligi katta.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Bahorlikda tuproqlarning tarbiyalanishi va urug'lash" - Susan L. Martin, David W. Minter, 2018
2. "Tuproqlar ekologiyasi" - P. Marschner, 2009
3. "Tuproqlar ekologiyasi: Agroekologik masalalar" - Mary E. Barbercheck, Keith M. Scow, Johan Six, 2021